

УДК 371.3 : 37.018 (477)

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ У СЕРЕДОВИЩІ ОРГАНІЗОВАНОЇ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Рабійчук Сергій Олександрович
м.Хмельницький

У статті здійснюється аналіз впливу новітніх видів і форм дозвіллевої діяльності на формування моральних ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців соціальної сфери. Визначено пріоритетне значення новітніх видів і форм дозвіллевої діяльності у даному процесі. Доведено ефективність видів і форм дозвіллевої діяльності, що забезпечують дійове формування ціннісних орієнтацій, різноманітні клуби, об'єднання, гуртки, студії, виставки та соціокультурні проекти тощо. Аргументовано, що фахівець з дозвіллевої діяльності повинен наповнювати її виховним і педагогічним змістом.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, дозвіллева діяльність, фахівці соціальної сфери.

Актуальність теми дослідження. Ефективна реалізація дозвіллевої діяльності залежить від врахування групових, громадських та індивідуальних потреб: комунікація (розширення кола знайомств); практична діяльність (вибір видів діяльності); реалізація здібностей та набутих навичок; рекреація (відновлення психофізичних сил організму); самостійна робота; першість в певному виді діяльності; конкуренція (шанс як найкраще проявити себе та продемонструвати власні здібності).

Практичну цінність для дослідження даної проблеми становлять праці таких науковців, як Л.Аза, В.Бойченко, А.Воловик, В.Воловик, В.Караковський, І.Сидор та ін.

Мета статті полягає у аналізі організованої дозвіллевої діяльності та її впливі на формування моральних ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців соціальної сфери.

Виклад основного матеріалу. Позитивні результати у дозвіллевої діяльності мають забезпечуватися за допомогою таких напрямів роботи дозвіллевих закладів:

- освітній, (виконання суспільних, культурних і виховних завдань);
- цивілізований, (опрацювання та збереження культурної спадщини, відродження національних традицій, організація та проведення екскурсій, експедицій, туристичних походів тощо);
- креативний, (творчий підхід у дозвіллевої діяльності);
- рекреаційний, (проведення заходів спрямованих на відновлення психічно-моральних сил);
- духовний, (поширення моральних принципів);
- психологічний, (емоційна підтримка учасників дозвілля);
- політико-правовий, (правовий захист, матеріальна допомога, інформаційно-просвітницькі консультації);
- економічний, (розвиток матеріально-технічного забезпечення закладів дозвілля);
- валео-екологічний, (захист навколишнього середовища);
- альтруїстичний, (допомога соціально незахищеним верствам населення);
- взаємодопомоги, (спільна участь у соціальних проектах та програмах) [3].

Реалізація напрямів роботи потребує розробки і впровадження різних програм дозвіллевої діяльності:

- використання традиційного досвіду в організації дозвіллевої діяльності;
 - з'ясування інтересів, вподобань і потреб студентів у процесі планування дозвіллевої діяльності;
 - створення на місцевому рівні моніторингових груп, що досліджує процеси організації дозвіллевої діяльності;
 - забезпечення матеріально-технічною базою закладів дозвіллевої діяльності;
 - організація співпраці органів управління закладами дозвіллевої діяльності та організаторів цих закладів для забезпечення виконання виховних програм.
- Сучасні «PR» технології відіграють суттєву роль у роботі за-

кладів дозвілля, вони спрямовані на встановлення контактів з іншими закладами і організаціями, засобами масової інформації, вони є інструментом впровадження процесу формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців соціальної сфери.

Серед найбільш ефективних видів і форм дозвіллевої діяльності, що забезпечують ефективне формування ціннісних орієнтацій є різноманітні клуби, об'єднання, гуртки, студії, виставки та соціокультурні проекти, конкурси, концерти, ярмарки тощо. В дозвіллевої діяльності слід використовувати мультимедійні технології, які допомагають отримати великий об'єм інформації за короткий період часу. Мультимедійні технології дають змогу змістовно, художньо і креативно передати потрібну інформацію про діяльність певного закладу дозвілля.

Молодіжні програми займають провідне місце у роботі закладів дозвілля, забезпечуючи формування загальноцивілізаційних ціннісних орієнтацій студентів, вони направлені на профілактику та боротьбу зі шкідливими звичками, такими як алкоголізм, наркоманія, токсикоманія, злочинність та іншими видами девіантної поведінки. Характерною особливістю даних програм та проектів є те, що ініціаторами можуть виступати навіть сама молодь, а не тільки організатори дозвіллевої діяльності. Проекти та програми виконують організаційно-ініціативну, творчу та соціально-педагогічну функції, всі вони забезпечують формування ціннісних орієнтацій.

Суб'єктивні фактори не завжди впливають на вибір видів і форм дозвіллевої діяльності. Вони співіснують з об'єктивними факторами такими як робота дозвіллевих клубів, центрів, гуртків, об'єднань, оздоровчих центрів, парків відпочинку, молодіжних Інтернет-кафе тощо. Показником рівня загальної культури молоді є визначений вибір видів діяльності, що запропоновані соціумом, в такому випадку база дозвіллевої діяльності має змістовне значення.

Інтернет приваблює сучасну молодь великим об'ємом різноманітної інформації, можливістю вільного спілкування з друзями і цікавими людьми. Важлива роль в цьому процесі відведена соціальним мережам та поштовим агентам.

Інтернет допомагає молоді у вирішенні широкого спектру проблем, які пов'язані з спілкуванням та навчанням, виступає потужним засобом широкого урізноманітнення дозвіллевої діяльності, створюючи при цьому умови для розкриття творчого потенціалу. За допомогою мережі Інтернет стало можливим перегляд цікавих фільмів та передач, проведення он-лайн ігор тощо.

Слід наголосити, що Інтернет став новітнім соціальним середовищем, де трансформувалися традиційні форми суспільних відносин. Інтернет створює для молоді людини можливість бути тим, ким він не завжди є в реальності. При цьому слід мати на увазі негативний аспект цього явища – це відхід від реальності пошук себе в «іншому» світі та задоволення таким чином власних бажань.

Поширення комп'ютеризації культурного простору створює передумови для утворення віртуальних стратегій поведінки молоді людини, майбутнього фахівця. Тобто постійна присутність у віртуальному просторі робить постать підлітка престижною, піднімає його авторитет в очах однолітків. Твердження простежується на прикладі таких найбільш поширених формах віртуального дозвілля, як комп'ютерні ігри (он-лайн ігри).

Психологічні дослідження свідчать про позитивні аспекти комп'ютерних ігор: вони ефективно впливають на розвиток сенсорних, перцептивних та когнітивних можливостей психіки, зменшуючи при цьому час реакції на подразники зовнішнього середовища і підсилюючи активність процесів мислення. Моделювання ігор забезпечує наближення їх до конкретної життєвої ситуації, мета між грою та реальними подіями надзвичайно мала, тому цей перехід як правило лишається непомітним.

Серед молоді набуло поширення відвідування блогів (публічні щоденники з коментарями). Головною особливістю блогів є те, що вони відкриті для читання і читачі мають змогу залишати коментарі до наявних записів.

Блог може мати як одного автора (особистісний) так і групу авторів (груповим, корпоративним, клубним, суспільним). Існує блог в контексті особистості свого автора, в цьому він відрізняється від форуму (Інтернет-спілкування в анонімному режимі). Записи в блогу групуються хронологічно, після цього автор їх групує за власними міркуваннями (темами).

Коментарі на блогу залишаються постійно, тому ця інформація є надзвичайно корисною для відвідувачів. Розмова на блогу передбачає будь-яку тему або фокус, останній може бути як тематичним так і емоційним. Блог завжди зосереджений на новій інформації, тому це місце генерації нових ідей. Людей які ведуть блог прийнято називати блогерами, а сукупність всіх наявних в мережі блогів – блогосферою.

У середовищі молоді набули поширення такі види блогів: особистісний, авторський (який ведеться, зазвичай власником); анонімний, (що ведеться від імені уявної сторони); блог-підробка, (що відкривається та ведеться від імені певної відомої особистості, актора, політика, артиста); соціальний блог (який ведеться групою людей за правилами встановленими власником); корпоративний блог, (що ведеться працівниками однієї організації); рекламний блог або піар-блог (який представляє, зазвичай, сплановані дії, щодо реклами певного предмету або послуги через Інтернет) [6].

Молодь залучається також до блогів тематичного спрямування: побутових (обговорення взаємовідносини в сім'ї, психологію стосунків, домашнє хазяйство тощо); туристичних (обмін враженнями щодо побаченого, надання консультацій як себе поводити в іншій країні тощо); освітніх (обговорення учбових закладів та освітнього процесу); мода (обговорення нових модних тенденцій); музичні (новинки в світі музики).

Спостерігається залучення молоді до таких видів блогів:

- за наявністю мультимедіа: текстовий блог (основний зміст складається з текстів); фотоблог (основний зміст складають фотографії); музичний блог (музичний зміст); подкаст і блог-кастинг (інформація представлена у вигляді MP3-файлів); відеоблог (зміст у вигляді відеофайлів); спорт (висвітлення спортивних подій);
- за особливостями контенту: контентний (блог який публікує оригінальний авторський контент); моніторинговий (контентом його є прокоментовані сайти і посилання); цитатний (контент складають цитати з інших блогів); тлог (запис ведеться за допомогою певного формату);
- за технічною основою: блог на окремому хостінгу в русі; блог який ведеться на потужностях спеціальних блог-служб (Blogger та ін.); моблог (мобільний веблог).

Блоги присвячуються актуальним проблемам, що стосуються як сучасного суспільства загалом так і молодіжного середовища. Молодь активно спілкується в мережі Інтернет та обговорює актуальні для себе проблеми.

Цілями блогів є – контакт з близькими та друзями, отримання необхідної інформації, читання, розваги, отримання реакції людей на певні дії, пізнання світу і людей, прагнення бути в курсі всіх новин.

Блоги виконують такі функції:

- самопрезентації (щоденник несе інформацію про свого автора його малюнки, фотографії, вірші тощо);
- розваг (читання блогів, ведення на ньому дискусій та написання коментарів трактується багатьма користувачами як цікаві розваги);
- об'єднання та утримання соціальних зв'язків (соціальні мережі допомагають користувачам підтримувати зв'язки, краще взаємовідноситися один одного; організовувати взаємодію робочих груп, консультуватися щодо спірних питань);
- саморозвитку або рефлексії (блог дає можливість учасникам створити образ іншого «Я», того ідеалу, якого він бажає досягти);
- психотерапевтичну («дати вихід емоціям», «написати про те, що наболіло», функція дає можливість розповісти про нега-

рази життя одночасно багатьом людям, натомість отримати заспокоїливі слова).

Окрім цього молодь залучається до відвідування чатів в мережі Інтернет. Завдяки чатам вони мають можливість спілкуватися одночасно з багатьма людьми в реальному часі і здійснювати миттєвий обмін повідомленнями. Їм подобається, що спілкування передбачає реєстрацію для себе певного прізвища («нік», від англ. nickname), воно відбувається одночасно з багатьма людьми. З допомогою чатів обговорюються питання, які їх цікавлять та здійснюються знайомства з іншими людьми [5].

Чати поділяються на веб-чати та відео-чати. Веб-чати спочатку базувалися на технологіях всесвітньої павутини, HTTP і HTML але відзначалися низькою швидкістю передачі інформації. З часом технології змінилися на AJAX та Flash, спілкування стало майже миттєве. Відео-чати – обмін текстовими повідомленнями з паралельною трансляцією зображення за допомогою веб-камери та мікрофонів (технології TeamSpeak та Skype).

Відповідно до напрямів діяльності виділяють основні види дозвілєвих об'єднань молоді:

- навчальні (філософські, наукові, освітні та ін.);
- літературно-мистецькі (театральні, музичні, танцювальні, аматорські клуби, кіно- і відео-студії тощо);
- спортивні (спортивні і туристичні клуби та гуртки);
- виробничо-технічні (гуртки моделювання, автолюбителів);
- благодійні (волонтерські групи, благодійні фонди тощо);
- Інтернет-дозвілля (сайти та блоги клубів та гуртків, форуми, чати та ін.);
- молодіжні об'єднання за інтересами (клуби і гуртки, що організовують дозвілєву діяльність, різноматичні заходів, відпочинок, розваги);
- новітні об'єднання (сучасні інтелектуальні об'єднання, «флеш-моби» тощо).

Клуби і гуртки дозвілєвої діяльності, як форма виховання молоді, повинна стати складовою виховного процесу, виконувати виховну і розвивальну функції, надати змогу молоді вільно вибрати різноманітні види дозвілєвої діяльності. Дані форми дозвілєвої активності мають беззаперечні переваги. Клубно-гурткова діяльність носить систематичний та організований характер, тому вони становлять основу організації дозвілєвої діяльності молоді. Завдяки єдності роботи закладів дозвілля з клубами чи гуртками, процес виховання забезпечує становлення особистості майбутніх фахівців соціальної сфери.

Особливістю роботи клубів та гуртків є те, що формування ціннісних орієнтацій відбувається органічно та безпосередньо. Молодь добровільно стає суб'єктами дозвілєвої діяльності, тільки так процес організації виховання перетворюється на самоорганізацію і самовиховання.

Головним напрямом формування ціннісних орієнтацій молоді через форми дозвілєвої діяльності є створення умов для суб'єктної позиції, реалізація творчих нахилів для користі суспільству.

Робота клубів, гуртків та інших форм дозвілєвої діяльності, сприяє розвитку істинних якостей особистості, таких як впевненість, незалежність, самодостатність, ефективна спільна діяльність, майстерність слухати і дослухатися, доносити інформацію, всі вони сприяють формуванню ціннісних орієнтацій.

Організація дозвілєвої діяльності молоді має відповідати плану впровадження, при цьому мають бути забезпечені: психологічний мікроклімат; оптимальне поєднання вибору видів, форм та методів; взаємозв'язок групової та індивідуальної роботи; врахування усіх побажань, потреб та інтересів молоді; збільшення кількості креативних видів діяльності; налагодження контактів з різними установами та організаціями.

Таким чином, ефективна організація дозвілєвої діяльності майбутніх фахівців соціальної сфери має ґрунтуватися на розробленій структурно-функціональній моделі, педагогічних умовах, як її компоненту та впровадженні соціальних, культурних, педагогічних технологій і програм (які включають різні види, форми і методи), що спрямовані на формування ціннісних орієнтацій.

Форми дозвілєвої діяльності можна класифікувати за:
– суттю (розважальні, спортивні, інформаційні, суспільно-ко-

- рисні, екологічні, творчі та ін.);
- тривалістю у часі (ті, що проходять один раз, періодичні, короткострокові, системні);
- кількістю осіб (масові, групові та індивідуальні);
- характером (недіяльні, ініціативні, споглядацькі, творчі, прикладні);
- напрямом (інформаційні, просвітницькі, культурно-мистецькі, спортивні, рекреаційні, волонтерські, громадській, розважальній, віртуальній тощо);
- ступенем креативності (творчі, тренувальні та ін.) [1].

Дані заходи мають відрізнятися змістовним наповненням та різноманітністю: культурні, мистецькі, музичні, театральні, драматичні, громадські, фахові, соціальні, Інтернет-дозвілля, соціокультурні проекти, програми, екологічні рейди, подорожі, екскурсії, походи, конкурси, вечори відпочинку, вечірки, дискотеки та інші.

Важливо розуміти та застосовувати особливості комунікації у процесі організації дозвілєвої діяльності, які роблять його одним з найважливіших і найдієвіших засобів формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців соціальної сфери. Приймаючи участь у колективних видах і формах дозвілля, молоді притаманно переживати певні бажання, захоплення, засвоювати ціннісні орієнтації, адже дозвілєві контактування характеризуються свободою вибору та високою емоційною насиченістю. Комунікаційні відносини допомагають адекватно засвоювати інформацію, реалії повсякденного життя тощо.

Організована дозвілєва діяльність майбутніх фахівців соціальної сфери потребує необхідного залучення фахівців сфери дозвілля. Головною метою професійної діяльності фахівця-організатора дозвілля є дослідження середовища дозвілєвої діяльності, при цьому враховується соціальна приналежність (сім'я, соціально-матеріальний стан тощо), демографічний (вік, національна і релігійна приналежність) та нормативний аналіз (соціальна ієрархія цінностей, правил, поведінки та ін.).

Організатор дозвілєвої діяльності майбутніх фахівців соціальної сфери виконує такі головні функції, як:

- перспективне планування (формування мети, завдань, методів, засобів, розподіл обов'язків тощо);
- організації (належна організація роботи);
- пріоритету (здатність особистісного впливу);
- контролювання (інспектує процеси, структуру, здійснює моніторинг) [2].

Важливим в роботі фахівця є здатність бачити наслідки власної виховної, організаційної та педагогічної діяльності, робити усе можливе для підтримки позитивних відносин у колективі між учасниками дозвілєвої діяльності, що в свою чергу допомагає передачі різної інформації (знань, умінь та навичок) [4].

Фахівець з дозвілєвої діяльності повинен володіти такими професійними якостями як: ефективне здійснення організації діяльності (керування людськими та матеріально-технічними ресурсами); вміння діагностувати, робити аналіз і синтез; застосування інноваційних технологій; навички комунікабельності, толерантності, креативності тощо.

При оцінці компетентності фахівця з організації дозвілєвої діяльності користуються такими критеріями:

- фаховий підхід при впровадженні технологій, програм та моделей організації дозвілєвої діяльності;
- найкраще поєднання видів, форм і методів дозвілєвої діяльності;
- вміння налагодити масову, групову та індивідуальну роботу;
- систематичне врахування потреб та інтересів майбутніх фахівців соціальної сфери;
- поєднання напрямів дозвілєвої діяльності, що сприяють формуванню загальноцивілізаційних ціннісних орієнтацій;
- демонстрації організаторами дозвілєвої діяльності активних дій, ініціативності і креативності;
- майстерно організувати партнерські взаємовідносини з різними закладами та установами тощо.

Здійснюючи аналіз роботи фахівця з дозвілєвої діяльності, можна виділити такі важливі умови які сприяють в організації дозвілєвої діяльності майбутніх фахівців соціальної сфери:

- вчасний моніторинг інтересів, побажань, потреб, запитів кожної молодшої людини, узагальнення та подальше планування діяльності;
- формування у молоді позитивної мотивації до участі у дозвілєвій діяльності;
- адекватно віку, інтересам і запитам суспільства підбір і впровадження різноманітних видів, форм і методів дозвілєвої діяльності;
- забезпечення позитивної морально-психологічної атмосфери майбутніх фахівців соціальної сфери під час проведення різних заходів дозвілєвої діяльності.

Висновки. Здійснюючи розробку ефективної та насиченої моделі організації дозвілєвої діяльності майбутніх фахівців соціальної сфери, потрібно обов'язково зважати на суб'єктивно-об'єктивні чинники, які діють у певній соціальній спільноті. Для забезпечення роботи яка сприяє повноцінному розвитку особистості та ефективному формуванню ціннісних орієнтацій, фахівець з дозвілєвої діяльності повинен наповнювати її виховним і педагогічним змістом. Володіти методами діагностики ціннісних орієнтацій, контролювати їх динаміку й аналізувати результати, роблячи належні висновки.

Література та джерела

1. Бойчелюк В.Й. Дозвілєзнавство: навч. посіб. / В.Й.Бойчелюк, В.В.Бойчелюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 208 с.
2. Воловик А.Ф. Педагогіка досугу: учебник / А.Ф.Воловик, В.А.Воловик. – М.: Флинта, 1998. – 240 с.
3. Жсов А.Д. Технологія культурно-досугової діяльності / А.Д.Жсов. – М.: Просвещение, 1998. – 248 с.
4. Рабійчук С.О. Роль дозвілєвої діяльності у процесі формування соціально-педагогічного комплексу регіону / С.О.Рабійчук // Соціально-педагогічний комплекс регіону: теорія і практика: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м.Полтава, 21-22 травня 2008 р.). – Полтава, 2008. – С.30-33
5. Active Leisure and Young People [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.leisure-studies-association.info/LSAWEB/Index.html>>. – Зарп. з екрану. – Мова англ.
6. Internet Forum [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://en.wikipedia.org/wiki/Internet_forum>. – Зарп. з екрану. – Мова англ.

В статті здійснюється аналіз впливу новітніх видів і форм досугової діяльності на формування нравствених ціннісних орієнтацій будучих фахівців соціальної сфери. Визначено пріоритетне значення новітніх видів і форм досугової діяльності в даному процесі. Доведено ефективність видів і форм досугової діяльності, забезпечують ефективне формування ціннісних орієнтацій, різні клуби, об'єднання, кружки, студії, виставки і соціокультурні проекти. Аргументовано, що фахівець з досугової діяльності повинен наповнювати її виховним і педагогічним змістом.

Ключевые слова: ціннісні орієнтації, досугова діяльність, фахівці соціальної сфери.

The article contains the analysis of the impact of new types and forms of leisure activity in the formation of moral value orientations of future social work professionals. The priority of new types and forms of leisure activities have been defined in this process. The efficiency of types and forms of leisure activities to ensure the effective formation of values, various clubs, associations, clubs, studios, exhibitions and socio-cultural projects, etc. has been proved.

Key words: values, recreational activities, social services professionals.